

UDK 81-139

AKADEMIK LITSEY O'QUVCHILARING GRAMMATIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA INTEGRATIV YONDASHUV

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14262101>

O.Niyazova

O'qituvchi

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

Tashkent, O'zbekiston

olmos_89@uwed.uz

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada o'quvchilarning leksik, lingvistik kompetensiyalarni o'zlashtirish ahamiyati, til o'rganish jarayonida ularning aloqadorligi haqida so'z yuritilgan. Shuningdek, o'zbek o'quvchilarga koreys tilini o'rgatish jarayonida grammatik kompetensiyalardan foydalanishning o'ziga xosligi haqida mulohazalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: kompetensiya, lingvistik kompetensiya, grammatik kompetensiya, integrative yondashuv, interaktiv metodlar, til o'zlashtirish.

INTEGRATIVE APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF GRAMMATICAL COMPETENCIES OF ACADEMIC LYCEUM STUDENTS

ABSTRACT

This article discusses the importance of learners acquiring lexical and linguistic competencies and their interrelationship in the process of language learning. It also provides insights into the specific features of using grammatical competencies in teaching Korean to Uzbek learners.

Keywords: competence, linguistic competence, grammatical competence, integrative approach, interactive methods, language acquisition.

ИНТЕГРАТИВНЫЙ ПОДХОД К РАЗВИТИЮ ГРАММАТИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧАЩИХСЯ АКАДЕМИЧЕСКОГО ЛИЦЕЯ

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается важность освоения учащимися лексической и лингвистической компетенций, а также их взаимосвязь в процессе изучения языка. Также приводятся размышления об особенностях

использования грамматической компетенции при обучении корейскому языку узбекских учащихся.

Ключевые слова: компетенция, лингвистическая компетенция, грамматическая компетенция, интегративный подход, интерактивные методы, усвоение языка.

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish asosiy maqsadlardan biri hisoblanadi. Kommunikativ kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi grammatik kompetensiya bo'lib, u tilning grammatik qoidalarini o'zlashtirish, ularni nutq jarayonida to'g'ri qo'llash va turli kommunikativ vaziyatlarda moslashtira olish qobiliyatini o'z ichiga oladi. O'quvchilarda grammatik kompetensiyani rivojlantirish ularning tilni to'liq o'zlashtirishi, fikrlarini aniq va ravon ifodalashi, turli matnlarni tushunishi va yaratishida muhim rol o'ynaydi. Integratsiyalashgan ta'lim jarayonida o'quvchilarning kompetentligini oshirish masalasi kundan kunga dolzarblashmoqda. Til o'qitish ta'limida, lingvistik kompetensiyalar muhim ahamiyatga ega. Odatda, lingvistik kompetensiyalar tayanch kompetensiyalar asosida o'zlashtiriladi. Bu esa ta'lim jarayonidagi integratsiyalashuvga sabab bo'ladi

Lingvistik kompetensiya – bu insonning tilga oid qoidalar, strukturaviy tamoyillar va til elementlarini amaliy ishlatishga tayyorligi va bilimi hisoblanadi. Ushbu tushuncha ilk bor Noam Chomsky tomonidan 1960-yillarda kiritilgan bo'lib, u insonning o'z tilidagi tug'ma va sistematik bilimni ifodalaydi. Lingvistik kompetensiya tilning nazariy va amaliy jihatlarini ajratishda asosiy tushunchalardan biridir. O'yinlar, simulyatsiyalar va multimedia resurslari orqali o'rganishni qiziqarli va samarali qilish. O'quvchilarda lingvistik kompetensiyani rivojlantirish uchun quyidagi usullarni qo'llash mumkin: O'quvchilarda lingvistik kompetensiyani rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Bu borada quyidagi usullar samarali natijalarga olib kelishi mumkin:

Til o'rganish jarayonida tinglash, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini uyg'un holda rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tinglash: Turli xil audio materiallar (dialoglar, qo'shiqlar, ma'ruzalar)dan foydalanish, o'quvchilarning tinglab tushunish qobiliyatini oshiradi va fonetik jihatdan to'g'ri talaffuzni shakllantirishga yordam beradi.

Gapirish: Mavzuli suhbatlar, munozaralar, rolli o'yinlar va taqdimotlar orqali o'quvchilarning og'zaki nutq malakalarini rivojlantirish, fikrlarini erkin ifodalashga o'rgatish lozim.

O'qish: Badiiy, ilmiy va publitsistik asarlarni o'qish orqali o'quvchilarning lug'at boyligini oshirish, matnni tahlil qilish va tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin.

Yozish: Xatlar, insholar, maqolalar yozish orqali o'quvchilarning grammatik qoidalarni amalda qo'llash, fikrlarini yozma ravishda ifodalash malakalarini mustahkamlash zarur.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashga qaratilgan bo'lib, lingvistik kompetensiyani rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Guruhli ishlar: O'quvchilarni kichik guruhlariga ajratish orqali ularning hamkorlikda ishlash, bir-birlarining fikrlarini tinglash va muhokama qilish ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin.

Rolli o'yinlar: Turli xil hayotiy vaziyatlarni modellashtirish orqali o'quvchilarning muloqot qilish qobiliyatini oshirish, tilni real sharoitlarda qo'llashga o'rgatish maqsadga muvofiqdir.

Debatlar: O'quvchilarni turli mavzularda bahs-munozaralarga jalb etish orqali ularning tanqidiy fikrlash, argumentlash va o'z nuqtai nazarini himoya qilish qobiliyatini rivojlantirish mumkin.

3. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish:

AKTdan foydalanish til o'rganish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilish imkonini beradi. Til o'rganish uchun maxsus ishlab chiqilgan dasturlar (masalan, Rosetta Stone, Duolingo) o'quvchilarga interaktiv mashqlarni bajarish, talaffuzni yaxshilash va lug'at boyligini oshirish imkonini beradi. Internet resurslari: Internetdagi onlayn lug'atlar, til o'rganish saytlari, forumlar va bloglar o'quvchilarga qo'shimcha materiallar bilan tanishish, o'z bilimlarini mustaqil ravishda boyitish imkonini beradi.

Har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish, ularning qiziqishlari va ehtiyojlariga mos ravishda o'qitish usullarini tanlash muhimdir. Differensial yondashuv: O'quvchilarning bilim darajasi va qobiliyatlarini hisobga olgan holda, ularga turli darajadagi topshiriqlar berish, individual o'quv dasturlarini tuzish maqsadga muvofiq. Qo'shimcha mashg'ulotlar: Til o'rganishda qiyinchiliklarga duch kelayotgan o'quvchilarga qo'shimcha individual yoki guruhli mashg'ulotlar tashkil etish, ularning bilimlaridagi bo'shliqlarni to'ldirishga yordam beradi. Lingvistik kompetensiya shaxsning ijtimoiylashuvi, ta'lim olishi va kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatga erishishi uchun muhim omil hisoblanadi. Muvaffaqiyatli ta'lim: Tilni yaxshi bilish o'quvchilarga o'quv materialini chuqur o'zlashtirish, mustaqil bilim olish va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi. Ijtimoiy moslashuv: Til bilish o'quvchilarga turli madaniyat vakillari bilan muloqot

qilish, o'zaro tushunish va hamkorlik qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Kasbiy rivojlanish: Zamonaviy global dunyoda ko'pgina kasblar til bilishni talab etadi. Lingvistik kompetensiya shaxsga xalqaro miqyosda ishlash, o'z sohasida malakasini oshirish va martaba pog'onasidan ko'tarilish imkonini beradi.

Grammatik kompetensiya o'quvchilarning tilning morfologik va sintaktik qoidalarini bilishi, ularni nutq jarayonida ongli ravishda qo'llay olishi, grammatik jihatdan to'g'ri gaplar va matnlar tuza olishi qobiliyatini anglatadi. Grammatik kompetensiyaning rivojlanganligi o'quvchilarga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

- Tilning ifoda vositalarini to'liq o'zlashtirish va ulardan o'rinli foydalanish;
- Fikrlarni aniq, ravon va tushunarli tarzda ifodalash;
- Turli janrdagi matnlarni (badiiy, ilmiy, publitsistik) oson tushunish;
- O'z fikrlarini yozma ravishda grammatik jihatdan to'g'ri ifodalash, xatolarsiz yozish;

O'quvchilarda grammatik kompetensiyani rivojlantirish usullari

O'quvchilarda grammatik kompetensiyani rivojlantirish uchun quyidagi usullarni qo'llash maqsadga muvofiq:

1. **Kommunikativ yondashuv:** Grammatik qoidalarini alohida emas, balki kommunikativ vaziyatlar orqali o'rgatish. Buning uchun rolli o'yinlar, munozaralar, loyihalar kabi interaktiv metodlardan foydalanish mumkin.

2. **Induktiv metod:** O'quvchilarga grammatik qoidalarini o'zlari kashf etishlariga imkon berish. Buning uchun turli xil matnlarni tahlil qilish, qoidalarini umumlashtirish va xulosalar chiqarish kabi topshiriqlardan foydalanish mumkin.

3. **Ongli yodlash:** Grammatik qoidalarini mexanik yodlashdan ko'ra, ularning ma'nosini tushunishga va amalda qo'llashga e'tibor qaratish. Buning uchun qoidalarini misollar bilan tushuntirish, o'quvchilarga qoidalarini o'z so'zlari bilan ifodalashni taklif qilish, qoidalarini turli kontekstlarda qo'llash mashqlarini bajarish muhimdir.

4. **Xilma-xil mashqlar:** Grammatik qoidalarini mustahkamlash uchun turli xil mashqlardan foydalanish (masalan, gap tuzish, matnni to'ldirish, xatolarni topish va tuzatish). Mashqlar o'quvchilarning yoshiga, bilim darajasiga va qiziqishlariga mos bo'lishi lozim.

5. **O'yinlar:** Grammatik qoidalarini o'rganishni qiziqarli qilish uchun didaktik o'yinlardan foydalanish. O'yinlar o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularning motivatsiyasini kuchaytiradi va o'rganish jarayonini samaraliroq qiladi.

6. **Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari:** Grammatik kompetensiyani rivojlantirishda kompyuter dasturlari, interaktiv o'yinlar, onlayn resurslardan foydalanish. Bu o'quvchilarning qiziqishini oshiradi, ularga mustaqil ishlash imkonini beradi va o'rganish jarayonini individualizatsiya qilishga yordam beradi.

O'quvchilarda grammatik kompetensiyani rivojlantirish ularning tilni to'laqonli o'zlashtirishi, kommunikativ malakalarini shakllantirishi va ta'limda muvaffaqiyatga erishishi uchun muhim ahamiyatga ega. Yuqorida keltirilgan usullarni kompleks qo'llash orqali o'quvchilarning grammatik kompetensiyasini samarali rivojlantirish, ularni raqobatbardosh va ijtimoiy faol shaxslar etib tarbiyalash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка [текст]: в 4-х т. Т. 2, / В.И. Даль; под ред. М.И. Бодуэна де Куртене. – М.: Цитадель, 1998. – С. 1024.
2. Толковый словарь русского языка: в 4-х т. Т.1/ под ред. Д.И. Ушакова. – М., 1985.
3. Иванов Д.А. Компетентностный подход в образовании. Проблемы. Понятия. Инструментарий / Д.А.Иванов, К.Г. Митрофанов, О.В.Соколова. – М., Белкина А.С. Педагогическая компетентность/ А.С.Белкин, В.Нестеров. – Екатеринбург, 2003. – С.186.
4. Касимов Ш.У., Жалилов Э.Э., Пулатов Г.Э. Содержание профессиональной подготовки будущих педагогов/ Материалы конференции Роль психологопедагогических исследований в инновационном развитии общества. 2019. – С. 68–70.
5. Qosimov Sh.U. Kasb-hunar kollejlarda amaliy kasbiy ta'limni tashkil etishning metodik asoslarini takomillashtirish / Ped.fan.fal.dok. ... dis. – T., O'MKHTTKMOQTI, 2018. – B. 176.
6. Антропова Л.Г. Совершенствование коммуникативной компетентности учителя на основе творческой рефлексии (в условиях дополнительного образования): автореф. канд. пед. наук / Л.Г. Антропова. – Челябинск, 1999. – С. 24.
7. Коджаспирова, Г.М. Педагогический словарь [текст]: для студ. высш. пед. учеб. завед / Г.М. Коджаспирова, Ю.А. Коджаспиров, – М.: Академия, 2000. – С. 176.
8. Введение в педагогическую деятельность [текст]: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / А.С. Роботова, Т.В. Леонтьева, И.Г. Шапошникова и др. под ред. А.С. Роботовой, – М.: Академия, 2002. – С. 208.
9. Niyozova O. E. O'XSHATISHELLARNI VUJUDGA KELTIRUVCHI GRAMMATIK VOSITALARNI TARJIMADA IFODALANISHI //ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O 'RNI. – 2024. – T. 3. – №. 2. – С. 34-37.

10. Niyozova O. E. KOREYS VA O ‘ZBEK MULOQOTIDA SALOMLASHISH XUSUSIYATLARI //ILM FAN TARAQQIYOTIDA ZAMONAVIY METODLARNING QO‘LLANILISHI. – 2024. – T. 4. – №. 2. – C. 26-28.
11. Niyozova, O. E. (2022). O‘ZBEKCHA-KOREYSCHA TARJIMALARDA O ‘XSHATISHLARNI TARJIMA QILISH USULLARI. *Academic research in educational sciences*, 3(1), 27-34.
12. Niyozova, O. E. (2021). O‘ZBEKCHA-KOREYSCHA TARJIMALARDA O ‘XSHATISHLARNI VUJUDGA KELITIRUVCHI GRAMMATIK VOSITALAR TARJIMASI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(6), 70-76.